

Pákozdí Imre

KIÁLTVÁNY A VÁROSLIGETÉRT

A lényeg

Ez az írás a magyar polgári kormányral, a Városligetért folytatott polgári küzdelem története. Teljesen irracionális és örült történet, olyasmi, mintha egy gyermekért küzdenék az anyja ellenében. Ám mindez mégis megtörtént, mi több, történik – sőt: vesztésre áll. Elsősorban ez a vesztő helyzet és a Liget megmentésének célja, nem pedig „a magyar viszonyok” vagy „a Fidesz-kormány bírálatainak” szándéka vezérelt, amikor elhatároztam, hogy megírom az alábbiakat. Egyszerűen nem volt más lehetőségem felhívni a figyelmet, hogy végveszélyben van Európa egyik legrégebbi, nagy, belvárosi közparkja.

A Városliget 1823-ra készült el Henrik Nebbien tervei szerint, akkoriban, amikor a londoni Regent's Park és a párizsi Luxembourg-kert. Eleve közparknak szánták, és mint ilyen, az egyik első volt a kontinensen. Területe 100 hektár, amivel a méretes belvárosi parkok közé tartozik Európában: a Hyde Park (a Kensington nélkül) 140 hektár, a Regent's Park 166, a Luxembourg-kert 25 hektár. A Ligetben látható legrégebbi platánok több mint 200 évesek.

A Ligettel semmi különösebb baj nincs, túl azon, hogy elhanyagolt. Nem csoda, hiszen sok erőszakot hagyt rajta a nyomát: ilyen, eltávolításra érett nyomorúság a Petőfi Csarnok, a valamikori BNV (Budapesti Nemzetközi Vásár) néhány otffelejtt pavilonja, a hajdani, 2000-ben leégett Körszínház hamuba hült helyén éktelenkedő Városligeti Sörsátor és szerte a parkban a ma már semmire nem való „szolgálati” kőbódék és kis büféházak. Kínzóan hiányoznak viszont a nyilvános illemhelyek, felújításra szorul az út-, ösvény- és műtárgyállomány. Feleslegesen hosszú, szövevényes és túl széles az aszfaltutak hálózata, kikoptak a gyepfelületek, halódnak a cserjék és elhanyagoltak a fák. Öntözés, felügyelet, tervszerű, hozzáértő növényápolás: erre van szüksége a Városligetnek.

Mert mindennek jóformán nyoma sincs. A Városliget pontosan olyan elhanyagolt, mint a Budai Vár parkosított lejtői vagy a Népliget. A zöldterületeket évtizedek óta másodrangú fontosságúnak tekinti a mindenkori városvezetés. Pedig Budapest nem bővelkedik parkokban: mind a zöld felület százalékos aránya, mind egy főre jutó mértéke szerint az európai sereghajtók között kullog. Ugyanakkor nem ismeretlen a városban az ápolt zöld: ilyen például a Margitsziget és a Kopaszi-gát. Miben rejlik a különbség? Nyilván az „emberi tényezőben”. Azzal párhuzamosan tehát, hogy pénzt fektetünk a Liget helyrehozatalába vagy bármit is fejlesztünk a Budai Váron, meg kell találnunk a több tíz- vagy százmilliárd forintért rendbehozandó létesítmény majdani karbantartására alkalmas csapatot. A kiválasztási tanfolyamot javasolom Balatonfüreden vagy Szegeden megtartani, mert ott tudnak valamit. Hogy mit? Parkot rendezni is, de főleg közterületet működtetni és fejleszteni: olyasmit, aminek az ismerete 25 éve hiányzik Budapest ve-

zetőinek fegyvertárából. És bizony nekünk, budapestieknek nem kellene szégyellnünk a legkiválóbb vezetők elcsábítását. Például a most 50 éves Bóka Istvánt, aki 12 éve Balatonfűred vezetője, és aki hajdan Alsóörsön, tehát egy faluban kezdte a polgármesterséget. Miért is ne lehetne ő, aki 2007-ben az év polgármestere volt, Budapest első embere?

A Városliget megmentése nagyon fontos, és ennek az írásnak ez az elsődleges témája. Ahol azonban a város egyéb ügyeire való kitekintés elengedhetetlen, ott ígérem, kitekintek. Személyes karrierambíció nem vezérel: nyugdíjas vagyok, és céloom nem több, mint hogy ezt a fantasztikus várost, benne a Városligetet és a Budai Vár nevű csodát segítsek megőrizve megújítani, a budapestiek és a turisták, tehát mindannyiunk legnagyobb örömére.

Miből lett a cserebogár?

Honnan támadt a Városligeti Múzeumnegyed gondolata? Nos, a gondolat a Szépművészeti Múzeum főigazgatójától, Baán László filozófus-közgazdásztól ered.

Baán úr kiemelkedő képességű és sikeres kulturális menedzser. Dicséretére szóljon, hogy pályája politikailag invariáns: ez a politikailag korrekt megfogalmazása annak a bravúrnak, hogy ő lovagol a mindenkori politika hátán, nem pedig fordítva. Demszky Gábor városvezetésében kulturális biztos, majd az első Fidesz-kormányban a kultuszért-ca helyettes államtitkára volt, 2004-ben pedig Hiller István nevezte ki a Szépművészeti Múzeum főigazgatójának. Jelenleg – főigazgatói tisztségét megtartva – kormánybiztos. Múzeumvezetői tevékenységét a Wikipédia így méltatja:

„Baán jelentősen megreformálta a Szépművészeti Múzeum kiállítási politikáját: a tömegeket vonzó sikerkiállításokhoz jelentős klasszikus és modern művészek munkáit hozta Budapestre, egyben a leglátogatottabb magyar múzeumok közé emelte az intézményt. 2007-ben a Van Gogh-kiállítás a 15. legnépszerűbb, 2010-ben a *Botticellitől Tizianóig* című kiállítás a maga kategóriájában, összesen 231 ezer látogatójával a világ hetedik leglátogatottabb kiállítása volt 2010-ben a The Art Newspaper felmérése szerint. Az intézmény az elmúlt években több alkalommal is a világ 100 leglátogatottabb múzeuma közé került. 2007 októberében a Szépművészeti Múzeum Múzeum Café néven muzeológiai folyóiratot indított, amely 2009-ben Magyarországon Az Év Magazinja lett, 2011-ben pedig harmadik díjat nyert az European Design Awards nemzetközi versenyében.”

Hozzáteszem: a Szépművészeti Múzeum kiemelkedő látogatószámai (évente rendre 450 ezer és 500 ezer között) a valóban kiváló időszakok kiállításoknak köszönhetőek. Az állandó kiállítások korántsem osztják az ünnepeket „időszakiak” sorsát. A múzeum saját gyűjteményének fő erőssége, az olasz és a németalföldi-holland anyag sok harmadrangú képet őriz, az épület pedig évtizede alapos felújításra szorul. Nem pusztán a világháború óta elzárt Román Csarnokra gondolok, hanem a liftek hiányára, a bejárati kapu és az előcsarnok rendezetlenségére, a földszinti nagy termek (Barokk Csarnok, Reneszánsz Csarnok) semmitmondó, szinte falikárpitnak tekinthető képanyagára, ami fennem porosodik, a félmagas homályban.

Baán úr kulcsszerepe miatt tanulságos lehet egy rövid, szubjektív jellemzés. Úgy, ahogy én látom, cselekedeteiből, az általa adott interjúkból valamint nyilvános felszólalásaiból megismerhetően, továbbá valamelyes felszínes ismeretség, egy háromnegyed órás, barátságos, négy szemközti vita és hasznos együttgondolkodás tapasztalatai alapján.

Tanúsíthatom, Baán urat nyitott személyiség, elfogadó kommunikációs stílus, barátságos alapbeállítottság, frissesség és kreativitás jellemzi. Tud valamit, amit Magyarországon nagyon kevesen tudnak: odafigyelve meghallgatni. Baán érdeklődik, kérdez, majd végig figyel és röviden méltatja, esetleg udvariasan vitatja a választ. *Beszélget*, ami a maga kiegyensúlyozott, kölcsönösen élvezetes és tanulságos módján sajnos nem magyar, hanem nyugat-európai, amerikai és japán módi: hazánkból kiveszett, ha egyáltalán volt is szokásban valaha. Itthon nem beszélgetünk, hanem többnyire nyakonöntjük egymást a mondandónkkal, monológokat sajtolunk egymás hallójáratába és idegrostjai közé, majd legfeljebb a búcsúzáskor vetjük oda, ellentmondást nem tűrő sietséggel: „Amúgy jól vagy?”

Baán László tehát nem pusztán nyelvtudásának és alkalmazkodóképességének, hanem képzelőerejének, munkabírásának és civilizált kommunikációs stílusának köszönhető nemzetközileg is kiemelkedő kultúramenedzseri sikereit. Mindenekelőtt kreatív: gondolatilag, szakmailag és szociálisan egyaránt az. És, persze, akar valamit, amiről jóhiszeműen gondolja, hogy a közjó érdeke. Mindezt azért fontos ilyen hangsúlyosan előrebocsátani, mert amikor a Városligettel kapcsolatos grandiózus tévedés fő kezdeményezőjéről a személyes felelősség felvetésével beszélünk, mindenképpen célszerű elkerülni az ördögűzést. Magyarán, a nagy hibákat olyan méltányosan kell tárgyalni, mint az érdemeket szokás. Ideje leszoknunk a népmesékről, amelyekben csak pozitív és negatív hős, fehér és fekete szín található.

A Baán László-i vízió persze kevés lenne egy 150 milliárd forintos projekt elindításához. Felsejlik egy másik fontos magyar úr, Orbán Viktor és az ő, a körülményekből kihüvelyezhető és a pályázati győztes Vár-rekonstrukciós koncepcióból tételesen is kiolvasható álma: a miniszterelnökségnek a Budai Várba telepítése. Ennek érdekében kellene kiakolbólitani a Magyar Nemzeti Galériát, mindössze 39 éve elfoglalt jelenlegi, kiváló helyéről, és felújítani a Várat 25 év alatt, a tervezők szerint mintegy 1250 milliárd forintért. A megcélzott állapot a Hauszmann Alajos-i tökély, tekintet nélkül arra, hogy a Palota mindössze 40 éven át ragyogott e friss sütetű, neos teljességben, amikor részben az utolsó Habsburgok, részben Horthy kormányzó rezidenciájaként szolgált. Ennek a hön áhított, méregdrágán rekonstruálható hauszmanni állapotnak tehát semmiféle évszázados magyar történelmi jelentése nincs, és semmilyen módon nem reprezentálja a független magyar államiséget: IV. Béla, Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás király gótikába és reneszánszba öltözött, hajdani dicsőségét.

A Városligeti Múzeumnegyed legnagyobb sérelmet okozó létesítménye pedig éppen a Várból odaköltöztetni kívánt Nemzeti Galéria új, 41 ezer hasznos négyzetméteresre tervezett épülete lenne. Ez közvetlenül a Budai Várpalota kormányzati célú felhasználásának szándékából következik.

A kormányzati terv

Lássuk csak, mi is a Városligetre vonatkozó terv a Városligeti Építési Szabályzat helyzetfeltáró és helyzetelemző munkarésze alapján.

Hatályos fejlesztési döntések a Városligetről

Az új nemzeti közgyűjteményi épületegyüttesről és a megvalósítás előkészítéséhez szükséges intézkedésekről szóló 1031/2013. (I. 30.) Korm. határozat

A Kormány az új nemzeti közgyűjteményi épületegyüttes megvalósulását 2014–2020 között a budapesti Ötvenhatosok terén, a Városligetben határozta meg.

A Kormányhatározat alapján az új nemzeti közgyűjteményi épületegyüttesben az alábbi intézmények nyerjenek elhelyezést:

- a) a Néprajzi Múzeum, a Kúria eredeti bírósági funkciójának mielőbbi helyreállítása érdekében;
- b) a Magyar Fotográfiai Múzeum;
- c) az Új Nemzeti Galéria, a Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményeinek újraegyesítése érdekében;
- d) a Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, az Új Nemzeti Galéria épületében;
- e) a Magyar Zene Háza;
- f) a Magyar Építészeti Múzeum

1.3.2. Az új nemzeti közgyűjteményi épületegyüttesre vonatkozó koncepció második ütemeként a Városliget átfogó hasznosítási koncepciójáról szóló 1397/2013. (VII. 2.) Korm. határozat

1. A Kormány

1.1. egyetért azzal, hogy az új nemzeti közgyűjteményi épületegyüttes (a továbbiakban: Múzeum Negyed) létrehozásával összhangban, azzal egyidejűleg, a 2014–2020 közötti időszakban megvalósuljon a Városliget egészének megújítása, családi kulturális-szabadidős élményparkká történő átfogó fejlesztése, önálló turisztikai és szabadidős arculatának, márkájának kialakítása és az ehhez szükséges fejlesztések (a továbbiakban: Liget Budapest projekt) végrehajtása;

1.2. egyetért azzal, hogy az 1.1. pontban meghatározott célok végrehajtása érdekében a Városligetben a következő beruházások valósuljanak meg:

- a) a Fővárosi Nagycirkusz új épületének felépítése,
 - b) a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum részleges rekonstrukciója és bővítése,
 - c) a Magyar Tájak Konyhája – Gasztronómia Falu elnevezéssel a vendéglátás átfogó fejlesztése,
- valamint

d) egyéb, a Városliget történeti múltjához méltó, a kulturális-szabadidős élmény-park, valamint a tájképi kert jelleget és az ide látogatók kiszolgálásának minőségét erősítő beruházások (ide értve a Művészetek terének kialakítását, Nebbien Henrik eredeti tervei alapján a Liget-kapu oszlopcsarnokának korhű megépítését és további olyan – az a)–c) és az 1.1. pontokban megnevezett fejlesztésekhez kapcsolódó – terveket, amelyek hozzájárulnak a Múzeum Negyed és a Városliget együttes vonzerejének növeléséhez);

1.3. az 1.1. pontban meghatározott célok végrehajtása érdekében egyetért a következő önkormányzati fejlesztési célokkal és támogatja azokat:

a) a Fővárosi Állat- és Növénykert fejlesztése,

b) a Petőfi Csarnok átalakításával egy új Gyermek és Ifjúsági Tudás- és Élményközpont [ezt időközben törölték] létrehozása,

c) átfogó zöldfelületi rekonstrukció és új, korszerű zöldfelületi rendszer kialakítása oly módon, hogy a fejlesztések megvalósításával egyidejűleg a Városligetben a jelenlegihez képest megnövekedjen a zöldfelület biológiai aktivitása (ide értve a Hungexpo régi épületeinek elbontását, egy „Zöld Liget” ökológikus oktatási és látogatóközpont létrehozását, a sportpályák és a játszóterek átépítését, valamint újak kialakítását, a városligeti tórendszer vízfelületének helyreállítását, valamint egy korszerű ökológikus monitorozási, fenntartási és üzemeltetési rendszer kialakítását), továbbá

d) a Városliget közlekedési rendszerének átfogó átalakítása (ide értve egy új útvonalrendszer létrehozását, a tömegközlekedési kiszolgálás ésszerűsítését és fokozását, a Városliget parkolási rendszerének komplex átalakítását, elektromos midibusz-hálózat kialakítását)

A Liget Budapest projekt megvalósításával összefüggő egyes kérdésekről szóló
1227/2014. (IV. 10.) Korm. határozat

A Kormány kiemelt fejlesztési célnak tekinti a Liget Budapest projekt 2018. március 15-ig történő megvalósítását. A Projekt keretében a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum épülete eredeti állapotának megfelelően kerül helyreállításra.

A tiltakozók érvei

A főváros vezetői mindez ellen semmiféle tiltakozást nem fejtettek ki, legalábbis ilyenről nem tudunk. Mégis, a tiltakozásokról szóló fejezet élére kívánczik a „Budapest 2030” című, a fideszes többségű városvezetés által jóváhagyott településfejlesztési koncepció két részlete, Bardóczi Sándor szíves közlése alapján. Ezek ugyanis a városért felelős képviselők és tisztviselők tényleges álláspontját mutatják: egy olyan álláspontot, amelyet a fentebb ismertetett kormányzati akarat durván felülír. „A funkciók újragondolása a túlterhelt zöldterületek esetében is kiemelten fontos, ugyanis a túl intenzíven hasz-

nált zöldfelületeken (pl. Városliget), még a rendszeres fenntartási munkálatok mellett sem biztosítható a terület regenerálódása, az egymást érő rendezvények következtében. Mindezek figyelembevételével a jelentősebb rendezvényekhez, a meglévő városi nagy-parkok tehermentesítésére új területeket kell kijelölni Budapesten.” Ugyanez a dokumentum a kulturális fejlesztésekről a rozsdazónában: „A rendelkezésre álló óriási területkinálat miatt hangsúlyosan törekedni kell a területek átmeneti hasznosítására is. Az épületállománnyal nem rendelkező területek zöldfelületként javíthatják a főváros környezeti állapotát, és egyben segíthetik a kármentesítés folyamatát, de más célú hasznosításukat is lehetővé kell tenni. Az értékes épületállománnyal rendelkező területeken – ez sok esetben védett épületeket is jelent – az értékmentéshez akár átmeneti hasznosítás is párosulhat, pl. kulturális, közösségi vagy szabadidős célra.”

A kormányzati tervre visszatérve, a múzeumépületek, a gasztrofalu, valamint a Gyermek és Ifjúsági Tudás- és Élményközpont a Királydomb helyén (ezt időközben törölték) több mint 120 ezer négyzetméter nettó szinterület beépítését teszi szükségessé, ami ennél legalább 20%-kal nagyobb bruttó szinterületet jelent. Ebből az épületek közvetlen helyfoglalása nem számítható ki (hiszen az függ az emeletek számától), de az előzetes pályázat adataiból (ahol az épületek alapterületi helyfoglalása 70 300 négyzetméterben lett megadva) a Városliget mai 5,7%-os beépítettsége – még a bontások csökkentő hatásának figyelembe vételével, Baán Lászlók szerint is – 9% körülire nőne. A mai törvényes értékhatár közpark esetén 3%, ezért a 9% egyszerűen elfogadhatatlan. Már csak azért is elfogadhatatlan, mert a Városliget ezzel elveszítené közparki státuszát. Ez pedig jogilag megnyitná a kaput a még intenzívebb beépítés felé. Egy szó mint száz, hiába hoz kivételezési jogszabályt az országgyűlés, a tény tény marad: a zöldterületek hiányától fulladozó pesti belváros legnagyobb közparkjában megdupláznák a beépített területek arányát, amivel az a törvényes szint több mint háromszorosára nő.

Ráadásul a terv óriásira duzzadó, célirányosan (a múzeumokba) közlekedő turista-forgalommal számol, megvalósítása hatalmas mélygarázsokat és autóbusz-áradatot jelent. Baán László a Liget Budapest felépülése után évi egy-másfélmillióval több látogatót vár Budapestre, mint most.

Ez a milliós emberáradat pedig alaposan megváltoztatná a Liget látogató-összetételét és képét: a mai, évi 4-5 milliós látogatószám 25-30%-os megugrása, főleg a turistaszegzonban, jelentősen megnövelné a Liget és környéke forgalmi terhelését. Pedig „A Városliget parkhasználati felmérése” című 2013-as, 10 ezer megkérdezett véleménye alapján készített felmérésből is kiderül, hogy a Városligetet látogató lakosság döntő többsége (76%) pihenni vágyik, nem pedig közlekedni, sportolni, futni vagy biciklizni. Ugyanezen felmérés szerint a Liget látogatók által legtöbbször tartott értéke „a park természetesen jellege”, „növényzete, idős fái”, „csendje és nyugalma”. Mindennek eredményeképpen, egy másik, az építészforum.hu-n található felmérés szerint a válaszadók – nem csak környéken lakók, nem csak rendszeres Liget-látogatók – 90%-a elutasítja, hogy bármit is építsenek a Városligetben.

Környezetvédelmi aggályok

„A Városliget zöldfelülete nem csökkenhet a 2013. dec. 31-i állapothoz képest” – így szól 2013. évi CCXLII. törvény 7. paragrafusának 2. bekezdése. Igenám, csakhogy a zöldfelületnél fontosabb a zöldfelületi intenzitás. A különbséget jól érzékelteti, hogy egy kifejlett platánfa összes levélfelülete körülbelül megegyezik egy focipálya fűszálainak összes levélfelületével. (dr. Radó Sándornak tulajdonított összehasonlítás). A fa lombkoronájának talajra vetített alapterülete 20 méteres lombkorona-átmérővel számolva 314 négyzetméter, míg a 100x100 méteres futballpályáé 10 ezer négyzetméter, tehát az előbbi több mint harmincszorosa.

Külön aggályos az építkezések több éves folyamata. A tervezett épületek és a szükséges mélygarázsok építése fenekestül felforgatja a Városligetet, és rengeteg fa, cserje és fűfelület pusztulásával jár. A budapesti lakosság ezzel kapcsolatban nagyon rossz tapasztalatokat szerzett mind a négyes metró állomásainak elhúzódó építkezéseivel kapcsolatban, mind a Kossuth tér és az Olimpiai Park átépítésekor. A tervezett építkezések után a Városliget soha többé nem lenne az, ami volt: minden bizonnyal százával esnének áldozatul évszázados platánfák, tölgyek és a beállt faállomány egyéb fajtájú egyedei.

Másfelől nagyon súlyos érvek merültek fel a talajvízzel kapcsolatban, lásd a 2014. június 12-i, belügyminisztériumi partnerségi egyeztetés jegyzőkönyvét (elérhető a Levegő Munkacsoport honlapján) és a hozzászólásokat, elsősorban dr. Jánossy Lászlóét és Zimborás Gáborét. Az érvelés a mélygarázsok és az egyéb, mélyre menő alapozások hatását kifogásolja. Egyrészt a terület alatt áramló talajvíznek a tervezett résfalak előtti megtorlódása, illetve a résfalak mögötti depressziója (+ és – 50-60 cm vagy több) felúsztató, illetve kiszáritó, támaszvesztő hatását említik (ez utóbbi az Ajtósi Dürer sori bérházakat közvetlenül veszélyeztetné). Másrészt azt, hogy maga a mélyépítés olyan mérvű talajvízsüllyesztést kívánna, amelynek hatására kipusztulnának a kifejezetten vízkedvelő platánok.

A városépítészeti hozzá nem értés elemei

(*Ismerethiány 1. Mi a városi park szerepe?*) A városi parkok feladata a környező, sűrűn beépített területen élő városiakok életminőségének javítása. Egyrészt a környék levegőjét tisztítják, párásítják és hűtik, másrészt üde, kellemes látványt jelentenek, harmadrészt pihenőhelyként szolgálnak.

A városi park mindezzel komoly mértékben emeli a környék minőségét. Egy szép és dús vegetációjú park körül a telkek és az épületek – még hozzá jelentős, több száz méteres övezetben – felértékelődnek. Az így értékesebbé váló telkeken megéri értékesebb épületeket emelni, mert a vásárlóközönség – adott esetben a kicserélődő, egyre tehetősebbekből álló vásárlóközönség – a park közelsége miatt hajlandó megfizetni a jobb épületben lévő, drágább lakás vagy iroda árát. A dolog angol neve *betterment*, amelynek a jelentőségét régóta világosan látják az ingatlantulajdonosok: Ferkai András *Pest építészete a*

két világháború között című művében, a bevezető tanulmányok egyikében közzétett egy példát az 1920–1930-as évekből. Ez az újlipótvárosi Szent István park keletkezéstörténete, ahol maguk az ingatlan tulajdonosok adtak össze a parkhoz szükséges 13 ezer négyszögölből 5000 négyszögölet, bízva a környék ingatlanárainak emelkedésében.

Egy parkot beépíteni éppen ezért nem más, mint levágni az aranytojást tojó tyúkot: örültség, hatalmas urbanisztikai hiba. Nem is szokásos: az utóbbi jónéhány évtizedben nincs példa Európában arra, hogy belvárosi parkot építettek volna be, vagy akár csak csökkentették volna azok zöldfelületi intenzitását. Egyszerűen szólva, egy parkot körülépíteni szoktak, nem beépíteni. Hogy Budapesten, ahol az egy főre jutó zöldfelület amúgy is töredéke a művelt világban megszokott 30 nm/fő értéknek (14,4 nm/fő az egész városra és a XIII. kerületre, de 0,4 és 1 nm/fő a VI. és a VII. kerületben, a Védegyelet 2006-os adatai), miképpen kerülhet sor közparkok beépítésre két helyszínen is – a Városligetben és az Orczy-kertben – nos, ez külön tanulmány tárgya lehetne. A fő ok valószínűleg az, hogy a politikának nevezett, évtizedek óta tartó, itthoni öldöklésben a környezetvédelem hatodrangú mellékszintérré süllyedt. A Városliget esete azt bizonyítja, hogy a zöld kultúra és a városi park gondolata a regnáló kormánypárt, a Fidesz számára még a reprezentációs igényeknél is alacsonyabb prioritással bír: vezető politikusaink számára a Városliget láthatóan nem más, mint néhány majdani „világgraszoló” épület előkertje, virágdíszes körítése.

Ez a nagyon durva, árnyalatlan gondolkodásra valló tévedés természetesen a regnáló kormánypárt hibája. Az a légkör azonban, amelyben minden konkrétum csak ürügy a politikai térnyerésre, amelyben az ügyek, fontosságukat, súlyukat nem szakmai (élettani, gazdasági, szociális stb.) jelentőségükkel, hanem pusztán tömeghatásuk mértékével nyerik el, közös bűne a magyar politika valamennyi szereplőjének.

(*Ismerethiany 2. Mi Budapest erőssége?*) „A Múzeumi Negyeddel felkerül Budapest a világtérképre” – nyilatkozta Baán László a mandiner.hu-n idén január elején. Jelentem, ott vagyunk. Nem, szerencsére még nem a Városligetet tönkretenni készülő múzeumnegyedben, hanem a világtérképen. Nem kellett ehhez Múzeum-liget, hiszen itt a CNN által is átvett hír, a brit luxus utazási magazin, a Condé Nast Traveller olvasóinak 2013-as világrangsora a leginkább kedvelt városokról: Budapest a második.

Meggyőződésem, hogy Baán László bombasztikus érvelése mögött elvi, értékrendi hibák és Budapest valódi erősségeinek félreismerése áll. Ezeket az általa félrekezelte tényezőket egy kicsit részletesebben, a magam véleménye alapján szeretném kifejteni, egy korábbi, az építészfórumon megjelent írásom megfogalmazásait kölcsönvéve.

Van város, amelyet a múltjával, van, amelyet a jelenével és van város, amelyet a jövőjével lehet „eladni”. Például Párizs, Rotterdam, Bilbao vagy Stockholm jelenidejű városok, Dubai és Frankfurt következetesen a jövőjét csillogtatja, Róma, Prága és Mantova vonzereje pedig a múltja. Persze Párizsban is ott kísért a közelmúlt, és Bilbao építészeti és plasztikai formákban tobzódó Guggenheim Múzeuma (valamint a mögé épített kolosszális banktorony...) a jövőt is idézi. Budapest bukéja, ereje, csodája viszont – akár tetszik, akár nem – a múltja, méghozzá a félmúltja, tehát a 19. század utolsó harmadától

a II. világháborúig terjedő időszak. Ez volt a város hosszú fénykora, amely olyan intenzitással ragyog át az utolsó hetven év fátyolos ködén, hogy az máig világszenzációnak számít.

Nagy építészet akkor és ott születik, ahol létezik erős, karakteres és fizetőképes *ön-reprezentálási igény*. Ilyen volt Egyiptomban a fáraóké, Angkorban a 9–13. századi khmer uralkodóké, a középkori Európában az egyházé vagy a Hanza-városoké, az újkor hajnalán pedig a Napkirályé és a Habsburgoké. A 19. és a 20. század fordulóján a nyugati világban ezekhez mérhető, határozott és potens önreprezentációs igénnyel lépett fel a polgárság. Magyarországon kiváltképp, így hazánk viszonylagos gazdasági elmaradottságának betudható olcsóságával, valamint nemzeti-liberális szellemiségével, felvilágosult kormányzatával, kiemelkedő természeti adottságaival édenkertje lett a helyét kereső hazai, német és zsidó tőkének.

Budapest mindmáig ennek az időszaknak a diadalmas emlékműve. A fénykor óta nagyon sok víz lefolyt a Dunán, de nem mosta el a város hagyományosan legvonzóbb jellemvonását, lakói rugalmas, nyitott, vendégszerető mentalitását. Az építészeti értékek nagy része is megmaradt, hiába szorgalmazta a lakótelep-építést a vidéken nincstelenné tett százezrek gondjával küzdő budapesti városvezetés. Ezek a jobbára paneles lakótelepek a külvárosok képét formálták át – egyébként menthetően. Ám a valódi, világszamba menő érték, a tágabb értelemben vett Belváros megmaradt, noha évtizedeken keresztül porladt a hozzá nem értő tanácselnökök és polgármesterek keze alatt. A trend azonban lassan, de öröndetesen megfordult, és mára a fenti, a „turisztikai világtérképen” igen előkelő helyet biztosította fővárosunknak.

Ehhez nem kellett beépítenünk az Európában a maga nemében elsőként létrehozott, önmagában is mutatványszamba menő Városligetet, ahogy Baán úr javasolja, hanem éppen azt kellett erősítenünk, ami a sajátunk. Azokat a márkákat, amelyekben sikeresek vagyunk. Egyrészt az építészeti múltunkat, beleértve a városképet, másrészt a vendéglátói közkedveltségünket, beleértve az elsőrangú elit éttermeket, a kávézókat és a romkocsmákat, a hangulatos parkokat és a fürdőturizmust. Harmadrészt sokműfajú zenei elismertségünket, a Zeneakadémiától a Sziget-fesztiválig, továbbá színházi és táncművészeti kultúránkat, a Trafót, a Nemzeti Táncszínházat és az alternatív játszóhelyeket, nagyon is beleértve az Operett Színházat és az Erkelleg megizmosodott Operát. Mindezekben a „nyelvfüggetlen” kulturális élménypontokon tolonganak a külföldiek. Ha ezeket erősítjük, ha ezt folytatjuk, jó úton járunk: példa erre a fenti turisztikai városrangsor.

Korántsem a sajnós középszerű múzeumainkat kell tehát kazalba raknunk és ezáltal *world brandd*é alakítanunk. Ezekben a múzeumokban ugyanis – baj, baj – nem található egyetlen valóban világhírű kép, szobor, műszaki tárgy vagy fényképfelvétel sem, nemhogy világszínvonalú gyűjteményekről beszélhetnénk. Hogyne, szépen csillog a Seuso-kincs és Rippl-Rónai nagyon közel állt ahhoz, hogy a legnagyobbak közé kerüljön; de nem került, még ha egyik legszebb egészalakos női képmása betölti is a chicagói Modern Art Institute egyik termének egyik főfalát. Igen, Szinyei Merse már akkor impresszionista volt, amikor még a szó sem létezett, de végül mégsem lett a legismertebbek egyike. Valóban, itt van MS mester szép, gótikus képe, vagy Raffael-

lo befejezetlen Esterházy-Madonnája, valamint Munkácsy és Paál jónéhány csodája, de ezek nem világklasszisként elhíresült tételek. Valljuk be: korántsem százezreket ide vonzó mutatványokról van szó.

Persze mára megtanultuk, hogy egy múzeumnak nemcsak a gyűjteménye lehet szenzációs, hanem az épülete is. Ez azonban nem jelenti azt, hogy kétes kimenetelű versengésbe kezdjünk az új, külföldi projektmenedzserek által szervezett, várhatóan külföldi sztárepítészek által tervezett, külföldi kivitelezők által megépített „ikonikus” építészeti csilivilik piacán. Budapest ugyanis rendelkezik azokkal a világra szóló épületekkel, amelyek környezetükkel évtizedek óta összhangban létezve, a bennük tárolt kiállítási anyaggal szinergiában, azt megemelve, hasznos és fontos alkotói lehetnek a város hagyományos, világgraszoló imázsának. Csak éppen egy hibás múzeumi politika eredményeképpen a nemlét határán billegnek, mint például az Iparművészeti Múzeum épülete. Amelyet 14 milliárd forintból már három évvel ezelőtt rendbe lehetett volna hozni – ez az összeg a Városligeti hagymázos rémálom költségvetésének kevesebb mint tizede...

A számok világa: hiteles számok helyett humbug

Apropó költségvetés: ez az egész, az öt múzeumépülettel, a gasztrofaluval, a május végén a programból kivett Gyermek és Ifjúsági Tudás- és Élményközponttal, valamint a park felújításával és rendbehozatalával, a Felvonulási tér építkezés utáni maradékának meliorizációjával és füvesítésével 150 milliárd forintra taksálódik. Hogy mi alapján? Csak. Mint ahogy a döntés – tehát a kormányhatározatok és a CCXLII. sz. „Városligeti törvény” meghozása – előtt (sőt máig sem) készült megvalósíthatósági tanulmány, úgy nyilvános költségvetés és megtérülési illetve fenntartáskalkulációs számítás sem áll rendelkezésre. Ezért mindent és bármit kénytelenek vagyunk indoklás nélkül tudomásul venni. Arra nézvést sincs semmiféle támpont, hogy miért pont évi egymillió illetve másfél millió látogatóval nő a budapesti turisták száma. Ezek Baán László saccai, amelyeknek vélhető kalkulációs alapja a Szépművészeti Múzeum sikeres időszaki kiállításainak látogatószáma. Csakhogy ezek a világgraszoló kiállításokat honoráló, mégoly szép számok is alaposan elmaradnak az egy-másfélmilliótól. A Szépmű évi látogatószáma évi két-három nagy, nemzetközi időszaki kiállítás felhozatalával 450 és 500 ezer közötti, de az Iparművészeti vagy a Néprajzi Múzeum látogatóinak száma nagyságrenddel kevesebb. A másfélmillió turistaszám-növekedés tehát illuzórikusnak tűnik, de legalábbis nincs alátámasztva. Egyébként is: ki számít turistának? Aki megnézi a múzeumot, vagy aki nem Budapesten lakik, vagy aki itt tölt legalább egy éjszakát? Vagy aki kettőt? Lebegtetett jelentésű gumifogalmak...

A zöldfelület nagysága a következő, a számok és a mennyiségek világába tartozó, ám onnan minduntalan a ködvilágba úszó kategória. A CCXLII. törvény 7. paragrafusának 2. bekezdése előírja, hogy a városligeti ingatlan zöldfelületi aránya az építési beruházások befejezését követően nem csökkenhet a 2013 végihez képest. A Városligeti Építési Szabályzat helyzetelemző és helyzetfeltáró munkarésze (lásd korábban) meg is adja a

zöldfelület 2013. december 31-i méretét (565 059 négyzetméter) és arányát: ez utóbbi a „városligeti ingatlan” 58,1%-a, a „városi park” 61,1%-a. (A „városligeti ingatlan” a 29732/1 helyrajziszámú ingatlant jelenti, a „városi park” pedig ennek a Hősök tere, Szépművészeti Múzeum, Múcsarnok területe nélküli részét.)

Egyrészt a ma létező zöld felületek méretét célszerű volna még az építkezések előtt *független szakértőkkel* felmérteni. Másrészt a törvény semmilyen módon nem írja elő a zöldfelületi intenzitás vagy a biológiai aktivitás változtathatatlanágát, ami pedig az igazán fontos élettani kategóriák közé tartozik. A törvény még a beépítési arányt sem köti meg: ez utóbbi értékét ráadásul csak a városligeti ingatlanra vetítve ismerjük (5,7%), pedig fontosabb volna a városi parkra nézvést látnunk (hiszen az összes kifogásolt építést itt tervezik). De ha csupán a városligeti ingatlanra vonatkozó 5,7%-ot nézzük, az ma is meghaladja a törvényben előírt három százalékot. Leendő mértékére változó becslések keringenek: független tájépítésszek ezt 13%-ra teszik, Baán Lászlóék anyagaiban először 9%, majd 7% szerepelt. Mindhárom érték megengedhetetlen és külön felháborító a bizonytalanság. E mögött a bizonytalanság mögött amúgy egy propagandisztikus ködösítést vélünk felfedezni. Mert amikor Baán kormánybiztos úr azt ismételteti, hogy „a múzeumok felépítése ellenére nőni fog a Városliget zöld területe”, akkor két különböző dolgot köt össze: a Városliget rendbehozatalát és a múzeumok odaépítését. Méghozzá úgy köti össze ezeket, hogy evidenciának tűnjék az első függése a másiktól. Pedig két, teljesen különböző dologról van szó: az első, a Városliget rendbehozatala évtizede aktuális, és *növelné* a zöldterületet, a másik, az újabb múzeumokkal történő beépítés egyáltalán nem aktuális, és *csökkentené* azt.

Az állami szerveknek a városligeti projekttel szembeni minősített nagyvonalúságát jól szemlélteti, hogy a fenti anomáliák egy részére megpróbáltam felhívni az Állami Számvevőszék figyelmét, és 2014. március 4-én az alábbi, vizsgálatot kérő levelet intéztem hozzájuk. (A lábjegyzeteket a helyspórolás céljából itt kihagytam.)

Tisztelt Állami Számvevőszék!

A most meghirdetett Liget Budapest pályázat öt új múzeumépületet és számos további létesítményt kíván felépíteni a Városligetben. Megjegyezzük, hogy a Világörökség részét képező Hősök tere körül elhelyezkedő budapesti Városliget Európa egyik első közparkja volt.

Ez a beépítési terv élvezi a magyar kormány támogatását, ám élesen ellenzi azt a Magyar Urbanisták Társasága, sok szakmabéli és civil, valamint Budapest négy volt főépítésze. A tervet elutasítók legfontosabb érvei az alábbiak. Ezek közül a Számvevőszék különös figyelmébe ajánljuk a 3., 4., 5., 6., 7., 8. és 9. pontokat.

1. Ellenezük a Városliget minőségi zöld területeinek drasztikus csökkentését.
2. Budapestnek nincs szüksége hat új múzeumépületre. A valóban hiányzó két-három múzeum (az új Néprajzi, a Fotótörténeti és az Építészeti Múzeum) elhelyezhető a főváros üresen álló középületeiben vagy elhagyott ipari csarnokaiban.

3. Ez az utóbbi megoldás a Városliget beépítésére előirányzott 70–150 milliárd forint töredékéből is megvalósítható.

4. Semmiféle hatástanulmány vagy feasibility study nem készült, de már kormányhatározat és törvény született, költségvetési források csoportosítása folyik, nemzetközi építészeti pályázatot írtak ki az ügyben.

5. Semmiféle célszerűségi tanulmány, számítás vagy más, dokumentált érv nem bizonyítja, hogy hat, a Városligetben felépített, nemzetközi szinten közepesen érdekes kiállítási anyaggal rendelkező múzeum évente egymillió többlet-látogatót vonz Budapestre, ahogy azt Baán László többször is kijelentette.

6. Már az sem bizonyított és a valószínűsége sem dokumentált, hogy hat eltérő profilú múzeum egymás mellé építése növeli azok látogató-számát.

7. A 2014. február 27-én kiírt nemzetközi pályázat beadási határideje 2014. május 27. Annak a Városligeti Építési Szabályzatnak az elkészítési határideje viszont, amelynek az ismerete nélkül egyetlen pályamunka sem lenne elkészíthető, 2014. június 30. (ld. a 2013. évi CCXLII. törvény 16. paragrafusát). Ezért felmerül az alapos gyanú, hogy a szóban forgó építési szabályzatot a leginkább tetsző pályamunka igényei szerint kívánják megalkotni, ami jogalkotási, közigazgatási és városépítészeti nonszensz.

8. Általunk ismeretlen okból a terv EU-s pályázati forrásokból való finanszírozása kútba esett. E tény rendkívüli költségvetési kihatása miatt kérjük az okok tisztázását.

9. A terv készítői állítják, hogy a projekt eredményeképpen nőni fog a Városliget zöldterülete, noha öt új múzeumépületet és több kisebb közösségi házat húznak fel a Ligetben. Ez szinte lehetetlen. Kérjük, határozzák meg, milyen független szakmai egység mérje föl a jelenlegi zöld területet, hogy adott esetben megállapítható legyen annak fogyása vagy gyarapodása.

10. A fentiek miatt alapvető, hogy a nemzetközi tervezői pályázat 2014. február 27-i kiírása haladéktalanul visszavonásra kerüljön. Egyrészt addig, amíg a fenti, kiárgyalatlan, asztal alá söpört urbanisztikai ellenérvek megvitatásra kerülnek, másrészt amíg hitelt érdemlő, szakmailag igényes és megvitatásra került, majd elfogadott hatástanulmány nem tisztázza a tervezett mega-beruházás gazdasági célszerűségét, egyáltalán, hiteles paramétereit. Harmadrészt addig, amíg a Főváros, törvényes kötelezettségének eleget téve, meg nem alkotja az új Városligeti Építési Szabályzatot.

Megjegyezzük, hogy a nemrég, több mint ezer válaszoló aktív részvételével megrendezett közvélemény-kutatás szerint 90% ellenzi, hogy bármiféle új épület épüljön a Városligetben. Csupán 8% ért egyet azzal, hogy létező múzeumokat a Városligetbe kellene áttelepíteni és csak 5% gondolja úgy, hogy ha múzeumot telepítünk a Városligetbe, azt ott új épületben lenne célszerű elhelyezni.

Figyelmüket megköszönve kérem Önöket, hogy a fentiek miatt sürgősséggel végezzék el a vizsgálatot.

A válasz kiválóan alkalmas minden, a baj megelőzésének szándékával a számvevőszékhez fordulni szándékozó polgártársam lehűtésére:

Állami Számvevőszék
Elnöki titkárság és igazgatási osztály

Tisztelt Pákozdi Imre Úr!

Köszönettel kézhez vettük a Liget Budapest pályázattal kapcsolatos megkeresését, amelyre vonatkozóan az alábbiakról tájékoztatom.

Az Állami Számvevőszék az Állami Számvevőszékről szóló 2011. évi LXVI. törvény 3. § (2) bekezdése alapján tevékenységét ellenőrzési terv alapján végzi. Az Állami Számvevőszék a tudomására jutott adatokat, tényeket az ellenőrzések tervezése során hasznosítja.

Kérem válaszem szíves tudomásulvételét.

Budapest, 2014. 03. 26.

Püff neki. Tehát majd, utólag, ha már elköltöttek 150 milliárdot, kivágtak néhány száz fát, felépítettek öt vagy hat épületet. Akkor majd – az ellenőrzés által esetleg feltárt szabálytalanság vagy be nem válás esetén – lehet lebontani, leültetni, elültetni, újraültetni, várni 150 évig, amíg az újraültetett fák 150 évesek lesznek, és lehet visszafizetni a 150 milliárdot az állami költségvetésbe. Klassz.

És még valami. A Magyar Nemzeti Bank adatai szerint március végén 24 904 milliárd forint, a GDP 84,6 százaléka volt az államadósság. Ez mindössze egyetlen százalékponttal alacsonyabb a 2010 második negyedévi történelmi csúcsonál. A tervezett 150 milliárdos beruházás a fenti összeg 0,6 százaléka. A lakosság – bár a kormány sokat tett a megsegítésükre – fulladozik a devizahitelek törlesztőrészletei miatt, vásárlóereje a padlón van. Ez a két tényező nagyon is meggondolásra kellene készítse a presztízsberuházások terén a kormányt. Budapest koldusszegény város, maga is eladósodott: a 2013. évben országosan átadott kb. 7300 új lakás – ami ugyancsak több évtizedes, nagyon mély minimum – alig több mint negyede jutott a fővárosra. Tehát az ország és a főváros is igen rosszul áll. Miért is kell a Liget Budapest, ez a gazdaságilag soha meg nem térülő, környezetromboló, kulturálisan nem igazolt, szociálisan pedig napi 15–25 ezer Liget-látogató életét megrontó projekt, amelyre eddig feltűnően nem sikerült uniós pályázati pénzeket sem szerezni?

Ki számolt itt minek is utána?

Epilógus

Ezt a cikket valamikor 2014 márciusában írtam, és azóta – a Kommentár szerkesztőségének jóvoltából – többször kiegészíthettem. Legutóbb július 3-án, három nappal azután, hogy a Fővárosi Közgyűlés elfogadta a Városligeti Építési Szabályzatot.

Bár a szabályzat nem kötelezi a közgyűlést, a Főpolgármesteri Hivatalt vagy a főpolgármestert arra, hogy engedélyezze a Liget Budapest projekt értelmében az öt múzeumépület megépítését, a dologhoz mégis közelebb kerültünk. Ez azonban egyszersmind „az igazság órájának” közeledtét is jelzi. Ezidáig lehetett saccolni, szárnyalni, ötletelni, most azonban el kell határolni négy évre 150 milliárd forintot a kivéreztetett állami költségvetésből. Mostantól nem „közparki” minősítések határértékeinek papírízű hatályon kívül helyezéséről van szó, hanem arról, hogy építés közben ledózerolják és letaposák-e kb. 4000 nehéz teherautónyi fuvarral a Ligetet. Továbbá arról, hogy a talajvízszintnek a mélyépítési feladatok miatt szükséges leszállítása kiszárít-e néhány száz példány százéves vagy öregebb fát. Valamint, hogy az Ajtósi Dürer sor százéves házai berogynak-e a tervezett Néprajzi Múzeum részfalazási munkálatainak következtében valószínűsíthető talajvíz-depresszió (csökkenés) miatt. A talajvizet ugyanis nem lehet egyszerűen, kormányhatározattal megrendszabályozni.

A fenti aggályokat szakemberek vetették fel a 2014. június 12-én véget ért „partnerségi egyeztetés” során. A kifogások olvashatók a Levegő Munkacsoport honlapján, amint a hivatalos feleletek is, amelyek többnyire nem válaszolták meg a fenti aggályokat. Írástomat mégis köszönettel és bizakodással zárom. Elismerés a kérdésfeltevők, a város- és tájépítészeti szakembereknek, elsősorban a Magyar Urbanisztikai Társaság, a Corvinus Egyetem Tájépítési Kara, a Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi Felügyelőség, a Nemzeti Környezetügyi Intézet, Budapest Főváros Kormányhivatala Közlekedési Felügyelősége vezetőinek és munkatársainak, akiknek volt bátorságuk felelősen hangoztatni igen konkrét aggályaikat, és ragaszkodni hatósági felügyeleti szerepükhöz a projekt további szakaszaiban. Köszönet a civileknek – hadd ne soroljam ismert és kevésbé ismert neveiket. Talán csak egyvalakit említenék, bár személyesen nem volt még egymáshoz szerencsénk: Zimborás Gábor „helyi lakost”, építészmérnököt, településtervezőt, ingatlanszakértőt, aki hihetetlenül pontos, szakvéleményeket idéző, de önmagában is szakvéleménynek tekinthető írásbeli hozzászólásával minőségileg új szintre emelte a tiltakozók érvelését.